

kötelességek tüze és reménysége továbbra is a magyar élet rö-
gös, de megszentelt útjain.

- Így jön az igazság hozzánk mindig közelebb és közelebb.
Ebben a hitben harcoljunk és dolgozzunk továbbra is nemze-
tünk drága gyermekeinek szebb jövőjéért, az ezeréves, boldog
Nagymagyarorszáért.

Kratofil Dezső.

Az „igazság” eszméje mint vezérelv az ujszerű közösségi nevelésben.

Ha rövid formában kellene meghatározni a nevelés felada-
tát, valószínűleg helyesen járnánk el, ha mondanivalónkat imi-
gyen próbálnánk kifejezésre juttatni: a nevelés feladata ki-
fejleszteni a nevelendő alany összes jó tulajdonságait. Bőveb-
ben körvonalazva a dolgot: szárbaszökkentetni a gyermek szel-
lemi képességeit, kibontakoztatni a benne rejlő akarati, jel-
lembeli és — nem utolsó sorban — fiziológiai szempontból ér-
tékes hajlamokat. A nevelés olyan pillanatban, azon a ponton
veszi kezébe a gyermek sorsának, fejlődésének irányítását, mi-
kor a gyermek lényegénél fogva rendkívül hajlítható, formál-
ható és a nevelés feladata, úgy bánni vele, úgy alakítani, hogy
belőle — a szó legszorosabb értelmében — egy jól nevelt egyén,
a jelen magyar társadalmi rendnek megfelelően, keresztény és
nemzeti érzelmű jó polgár váljék.

Nincs célunkban megvizsgálni azokat a természetfeletti és
természetes jótulajdonságokat, melyeknek fejlesztését a ne-
velés célul tűzheti maga elé, sem azokat a segédeszközöket, me-
lyek céljának elérésében segíthetik, sem azokat az akadályokat,
melyek eme munkájában eléje tornyosulnak, csupán egy kü-
lönleges szempontot, de az igazat megvalva a kérdés leglénye-
gesebb szempontját igyekszünk tanulmányozni, azt tudniillik,
mely a nevelői feladat és minden más erény és jótulajdonság
alapja: az igazság, mégpedig a gyakorlati életben átélt és meg-
valósított igazság között fennáll.

Kétségtelenül igaz, hogy minden tökéletesedés, minden
erény, minden helyes életelv kialakításának alapja, valami mó-
don magja az igazság. Tökéletesedni, nevelődni, a hasznos tu-
lajdonságokat kibontakoztatni, annyit jelent, mint szükségkép-
pen igazabban lenni, azaz mindjobban hozzá hasonlítani ahhoz
a képhez, amilyennek lennünk kellene. Tehát jogosnak, sőt na-
gyon is hasznosnak látszik, ha ebben a kis tanulmányban meg-
vizsgáljuk, milyen szerepet játszik vagy helyesebben kell ját-
szania a nevelésben minden erény kezdetének: az igazságnak.

Mit jelent most már az igazságnak az életben való megvalósítása, mit jelent a gyakorlatban igaznak lenni? Legrövidebben így felelhetünk erre a kérdésre: méltányosnak mutatkozni másokkal szemben. Olyannak lenni külsőleg, úgy viselkedni másokkal szemben, amilyenek valóban mivoltunk szerint vagyunk illetőleg hogy viselkedésünk mivoltunkkal egybehangzó, hazugság, hízeltés és színlelésnélküli legyen. Ez az első vonás, melyről a „becsületes“ ember megismerhető.

A nevelés célja tehát az önmagához hű, igaz személyiség kialakítása. Így kristályosodik ki egyszerre az erény erkölcsi és egyúttal a szoros értelemben vett pedagógiai eszménye is. És ez a kettő a valóságban úgyis egyet jelent, mert jótulajdonságokra szert tenni annyi, mint erkölcsileg jobbnak, értékeesebbnek lenni. Tehát kívírágoztatni a gyermekben a benne lévő értékeket vagy helyesebben úgy vezetni, hogy saját maga alakítsa ki magában a hasznos vonásokat, annyit jelent, mint őt jobbá tenni, nevelni a szó igazi értelmében. Nagyon fontos itt, hogy helyesen megértsük, mit jelent ez a kifejezés: jószokás, jótulajdonság; nem lehet azt általánosságban meghatározni anélkül, hogy meg ne vizsgáltuk volna előbb a nevelendő alany lelkiállapotát. Mert minden gyermek világra jövetelekor bizonyos küldetést, bizonyos — az ő szempontjából egyedüli — hivatást hoz magával: nincs a világon két teljesen egyforma sorsú ember. És mindenkinek kötelessége ezt megérteni, a nevelőnek pedig az a feladata, hogy megismertesse ezt a küldetést a gyermekkel, ami nem jelent mást, mint megismertetni a gyermekkel saját igazi mivoltát, hogy ennek révén azután lehetővé tegye — olyan mértékben, amilyenben csak lehet — a jótulajdonságok megszerzését, azaz úgy vezetni, hogy a gyermek mindinkább igazabb legyen, mindinkább azon igyekezni, hogy mindjobban hasonló legyen saját legigazibb mivoltához.

Meg kell itt említeni azt a megrögzött előítéletet, mely igen sok nevelőnél megtalálható: t. i. sokan vannak, akik félnek a személyiségtől. Igen sok nevelő azt véli, hogy a személyiség érzésének a felébredése a gyermeknél nem más, mint egy ördögi gögnek a megnyilatkozása és hogy az szükségképen a gyermek erkölcsi romlására vezet. A családapa, ha ő maga az — aminek néha egyébként nagyon helytelenül mondják — t. i. „erős egyéniség“, akkor ösztönösen elnyomja gyermekében az ébredő személyiség jeleit. A gyermeknek itt nem lesz joga, hogy egyedül gondolkodjék, hogy saját magától kezdjen valamibe, hogy a saját vonalában fejlessze magát: az engedelmisség rabszolgaság lesz, a nevelés pedig a gyermek személyiségének az elrablása. Kézenfekvő egy olyan nevelésnek a veszedelme, mely szükségképen arra törekszik, hogy az ifjúságnak minden eredeti gondolatát, érzelmét, az „eredeti“ fémjelzéssel ellátott magatartását elrabolja és egy külsőleg közepes színvonalúnak lát-

szó, mindenben hasonló diák-típust alakítson ki.

Hiszen a nevelés célja nem lehet az, hogy külsőleg mindenben egyformának látszó, konvencionális fiatalságot alakítson ki. Nevelni valakit annyit jelent, mint az illető előtt felfedni az ő legmélyebb egyéniségét és az ő — minden más egyéniségtől különböző — eredeti személyes tulajdonságainak megfelelően vezetni a fejlődés útján.

Felvethető ezzel szemben az a gondolat, hogy a nevelésnek az a célja, hogy a gyermekből egy szociális egyéniséget alakítson s hogy ez a szükségképeni lényeges pontja a nevelésnek. Józan ésszel nem is lehet tagadni, hogy a személyiségnek a közösség életéhez és érdekeihez kell igazodnia, szociálisnak kell lennie, azaz részt kell vennie azokban a tevékenységekben, melyeket a közösség, a társadalom magával hoz akár a családban, akár a foglalkozásban, akár a szórakozásban, akár a politikai vagy vallási életben álljanak azok elő. Így valóban fontos feladat a nevelésben erre megfelelően előkészíteni a gyermeket. És ez a feladat főként azokra hárul, akik a nevelést kapták hivatásul, akik azt tartják küldetésüknek.

De vajjon mikor egy-egy jellem kialakításán, megszilárdításán fáradozik a nevelő, mi más munkát végez, ha nem a szociális szempontból szükséges csiszolást fejezi be a fejlődő egyénben; nem-e a közösségi életre való nevelést végzi el akkor, mikor megtanítja a növendéket a másokkal való síma, zökkenő nélküli érintkezésre, mikor a méltányosság szellemét oltja beléje vagy amikor bevonja a közös foglalatosságokba, szórakozásokba, mert ezek a közösség érdekében hozandó áldozatok szükségképen bizonyos lemondást követelnek a saját pillanatnyi kedvtelésekről; a szociális értelmű nevelést végzi el a nevelő akkor is, amikor hozzászoktatja ahhoz, hogy számot tartson mások jogos érdekeivel, hogy elfogadja mások ítéleteiből, cselekedeteiből, akarataból azt, ami abban helyes és igaz.

Fontos, különösen napjainkban renkívül fontos a gyermeknek a közösség, különösen a magyar nemzeti közösség szellemében történő ilyen helyes megnevelése, „szociálizálása“ — hogy úgy mondjuk — de a józan mérték határain belül. Olyan mértékben, amilyenben azt a magyar nemzeti közösség szolgálata, érdeke megköveteli; semmi esetre sem szabad a határt annyira túlhaladni, hogy a nemzeti közösség érdekében történő nevelés a gyermek összes személyes jogait és értékeit elrabolja még a legjogosultabbakat sem tartva tisztelben. A nemzeti közösség érdekében történő szociális nevelés szükségessége egyébként visszavezet bennünket a nevelésben elevenen megvalósítandó igazság eszméjének egy újabb szempontjához. A szociális, a nemzeti közösség szellemében lefolyó élet mindenek előtt kölcsönös bizalmat követel meg az egyének részéről. Hogy a miniszterelnök úr legutóbb Szegeden mondott sza-

vaira utaljak: olyan tulajdonság ez, melynek megléte nagyon szükséges volna, de amely — sajnos — még hiányzik a magyar társadalomból. És ennek a kölcsönös bizalomnak mi az alapja? Csak is az igazság lehet szükségképen az alapja, melyet itt helyesebben méltányosságnak nevezhetünk. Még kell ismerni tehát a fejlődő gyermek személyes értékeit, az ő küldetését, figyelembe kell venni az ő személyes jogait és — amilyen mértékben az lehetséges —, azoknak lerombolása nélkül kell a nemzeti közösség jogos érdeke szerint történő szociális nevelést megejteni nála. Mindkét célt elérhetjük akkor, ha kedvezően elősegítjük a fejlődő gyermeknél az igazságos vagy másképp méltányosnak mondható magatartás kifejlődését és megszilárdulását.

Ami közelebbről érinti egy fejlődő személyiségnek az igazság szelleme szerinti kibontakozását, az az ítéletnek és pedig főként az erkölcsi ítéletnek a helyes nevelése. Két túlzástól kell itt óvakodni: az egyik a túlzott egyéniség kultusz, melynek súlyos kárait oly gyakran láthattuk, a másik a nem kevésbé helytelen konformizmusra való törekvés, amikor viszont az eredeti, önálló ítéletek az egyén számára tiltva vannak. A fejlődő gyermeknek is joga van ítéletet, véleményt alkotni az emberekről, a dolgokról és eseményekről. Ennek a jognak a gyakorlásában határt az igazság — és bizonyos esetekben azonkívül a nemzeti közösség törvényes, jogos érdeke — szab neki. Az igazság nem az újdonságban, az újszerű gondolatokban, de nem is szükségképen a régiben, a hagyományosban van mindig. Igen nagy baj egy társadalomban, ha az ítélet elveszti hajlékonyságát és megmerevedik. Az igazság mindig ugyanaz marad, de a valóság folyton fejlődik, tehát fontos, hogy fogalmainkat, ítéleteinket állandóan összhangba hozzuk a változó valósággal, mert csak így biztosíthatjuk ítéleteinknek az igazságát. A gyermek ítélő képességét tehát nem elnyomni, hanem helyes irányban fejleszteni kell.

Ez a helyes ítélőképességnek a fejlesztésére való törekvés összefügg valamiképen a valóságérzésnek a kibontakozásával. Rendkívül fontos, tán egyik legfontosabb cél a mostani nevelésben. Már gyermekkorában szokjon hozzá az egyén a valóság helyes megismerése révén az igaz ítéletekhez; fel kell szabadítania magát az általános, értéktelen, a valósággal minden kapcsolatot nélkülöző úgynevezett „passe-partout” ítéletektől. Legyen úgy előkészítve, hogy könnyen és gyorsan hozzá tudjon simulni az új helyzetekhez, az újszerű körülményekhez és ott hamar felismervé magát, a legjobb hasznot tudja abból a maga számára megszerezni. Nincs itt másról szó, mint közismert nyelven szólva: a gyakorlatiasság szelleméről, melyre éppen most olyan nagy szükség van a magyar társadalomban.

Ilyen formán a gyermek már a nevelés éveiben a valósággal szoros kapcsolatban élő kis egyén lesz, aki hozzá van szokva a valóságnak mindennemű élet-megnyilvánulásához és ennek következtében a későbbi életében is megtalálja a helyét és jövőjét. A valóság élet-formáit ismerő és azok közt magát ügyesen kiismerő egyén fejlődik így a gyermekből és pedig annak következtében, hogy önmagához hűségesebb, saját egyéniségét helyesen ismerő, azaz igazabb lett. A nevelés az igazságra való nevelés munkája.

Könnyen megérthető, hogy ezeknek a gondolatoknak a fényénél bizonyos nevelési módokat, eljárásokat a „helytelen nevelés“ jelzőjével kell fémjeloznünk. Néhány vonás kiemelése is elégséges lesz arra, hogy szembeszökően kitűnjék az itt felemlített nevelési módszerek a téves volta. Jól megértve, ez az osztályozás teljesen relatív lesz és arra szolgál csupán, hogy a leírást megkönnyítse.

Szöges ellentétben van az igazság eszméjének követelményével az a nevelés, melyet a „farizeusi nevelés“ címszó alá foglalhatunk, azaz a kizárólagosan konformista nevelés, melynek célja egy a külsőségekben teljesen egyformának látszó diáktípus kiformalása, amellyel el lehet fogadtatni látszólag mindenféle véleményt anélkül, hogy számot tartana a belső érzelmekkel. A cél tehát ezúttal egy a külsőségekben egyformának látszó magatartást — hozzá tehetjük hamis magatartást — fejleszteni ki. Lehet ez a nevelés bizonyos szűkkeblű pietizmusnak, félreértelmezett vallási érzésnek az eredménye. Többféle formában is megnyilatkozhatnak: néha bizonyos „félvilági“ szellem eredményeként mutatkozik meg és az is hatja át, mely természetesen nem törődik semmi benső értékkel, hanem megelégszik a csupán külső formák, mozdulatok, síma érintkezési formák csiszolásával. Ha részletesen kellene vizsgálni ennek a nevelésnek a hamis pontjait, csak a leglényegesebbeket, akkor is igen hosszadalmas lenne a feladat.

A „mechanikus nevelés“ — mely szintén ellentétben áll az igazság gondolata szerinti neveléssel — jóformán csak arra az átalakításra törekszik, melyet a közösség, az egyes csoportok érdekében el kell végezni a nevelendő alanyon. Ennek a nevelési eljárásnak eszményi típusát igen sokszor nem annyira az iskola, mint inkább már a kaszárnya szolgáltatja. Vannak elég számosan olyan nevelők, kik csak egy anyagias, külsőleges fegyelem megteremtésére szorítkoznak; ezt pedig állandó fenyegetések, szigorú büntetések állandó kilátásba helyezésével érik el, vagy helyesebben szólva, inkább csak próbálják elérni. Ennek a „mechanikus“-nak nevezhető nevelési módszernek a régebbi, hagyományos formáján kívül van újabban egy ultra-modern változata is, amely ott nyilvánul meg, ahol a nevelésben a külső megvalósulás, a külső hatás elérése a fontos és ahol

ennek következtében a nevelés főtényezője: az erő. Ez a fajta nevelés félreismeri az emberi egyén legmélyebb valóját, melyet éppen ezért hiába igyekeznek megnevelni.

Egy másik téves felfogás, mely minden időben és különféle árnyalatokban megtalálható a nevelési módszerek között, az úgynevezhető „érzelmes vagy képzeletbeni nevelés”. Akár Rousseau módján a romantikus szellemnek megfelelően fogjuk fel akár pedig újabb amerikai megnyilatkozási formájában, melynek kialakításában az amerikai mozi-életnek széles terep jutott, nem lényeges. A fontos mindkét esetben az, hogy olyan nevelésről van szó, mely meghamisítja a láthatárt, mely az ész és akarat rovására a képzeletnek túlságosan nagy helyet biztosít a gyermek szemében és benső életében, pedig ezt a két utóbbi tulajdonságot éppen az ész és akarat uralmának kellene alávetni. Itt nem a valóság igazi tényei a vezetők a nevelésben, hanem a szeszély és fantázia irányítják a gyermeket és azok nyomják bele egyéniségükbe bélyegüket. A gyermek ennek következtében állandóan különféle hatások áldozataként egy hamis, illuzórikus világnak a levegőjében él és cselekedetei lényegében vak erők irányítják.

Ez a nevelési mód néha még összekapcsolódik azzal, melyet most fogunk felemlíteni s mellyel összefonódva manapság egy igen elterjedt nevelési módszert jelent. Ahol semminemű vallásos érték vagy érzés nem irányítja többé a nevelést, ahol a szociális érzés, a közösségi gondolat sem járja át a nevelési elveket, ott rendszerint az egocentrizmusnak eltévelyedései jelentkeznek a nevelésben és pedig néha igen cinikus formában. Semmi felügyelet úgyszólván a szülők részéről, semmivel sem több a nevelő részéről. A kötelességeket semmi nem körvonalazza, a szabadságnak semmi nem szab határt: minden szabad, amit meg lehet tenni anélkül, hogy valakivel vagy valamivel is számot tartanánk vagy törődnénk, arra kell törekedni, hogy minél erősebbek legyünk, minél jobban érvényesüljünk, ez ennek a nevelési felfogásnak egyetlen, de annál helytelenebb irányítóelve.

Téves végül — különösen közösségi szempontból — az a nevelés, mely abban áll, hogy a gyermek elé egyedül és legfőbb célként csak a szellemiekben való egyre nagyobb előrehaladást és az ennek révén elérhető csalékony felemelkedést helyezi. Mondani sem kell, hogy ez a nevelési felfogás manapság is igen divatos annak ellenére, hogy helytelen volta szembe-szökő. Hiszen az igazán helyes nevelésben az egyes képességeknek a fejlődésben szoros harmoniában kell maradniuk; a szellemi nem fejlődhetik túlságosan a testi képességek rovására és viszont. A helyes haladásnak, a harmónikus fejlődésnek megvannak a maga szigorú szabályai, melyeket nem lehet büntetlenül megzavarni.

Könnyű megérteni, még eme rövid és gyors felsorolás végén is — melyet egyébként még lehetne folytatni — hogy ezeknek a nevelési eljárásoknak az a közös hibájuk és ebben van egyúttal a tévedésük is, hogy nem ismerik vagy nem akarják megismerni a nevelendő alany legmélyebb valóját, a személyiségében megnyilvánuló mély és lényeges elhivatást. Csupán az a nevelés nevezhető igaznak, mely ezt a célszerűséget, ezt a küldetést felismeri, tiszteletben tartja és a közösség jogos érdekeivel összeegyeztetve annak kifejlődését elősegíteni igyekszik. Meg kell most még vizsgálni — ami nem utolsó helyen fontos — milyen feltételeket követel meg ez a felismerés a nevelő részéről és milyen tevékenységeket kell, megindítson a gyermeknél.

Ha az igazság a nevelés célja abban a szövevényes értelemben, melyből próbáltuk kihámozni, hasonlóképen az igazság lesz a forrás, amely mint a leglényegesebb segítőeszköz a nevelő rendelkezésére fog állni céljának elérésében. Az igazság igen nagy nevelőeszköz.

Az első dolog, amit mint következményt a maga számára minden nevelőnek le kell vonnia az, hogy a nevelő a gyakorlatban átélt igazságnak eleven példaképe legyen; cselekedeteivel, szavaival, magatartásaival mindenütt az igazságot sugározza. Nem is kellene felemlíteni, igen gyakran a nevelő ezzel ellentétben úgy viselkedik, néha egészen öntudatlanul, hogy a bizalmatlanságot, a félelmet terjeszti maga körül. Az igaz ember, aki mindenkivel szemben méltányos, rögtön feltűnik a gyermekek előtt; az igazság átélése nagy vonzóerő a gyermek előtt. A méltányosság maga magát propagálja.

A nevelőnek nem szabad a tökéletesség és csalatkozhatatlanság hamis álarca alá rejtőzve nyomasztó súllyal ránehezedni a növendékre, az osztályra. A nevelés egyáltalán nem követeli meg azt, hogy a nevelő emberfeletti tulajdonságokkal rendelkezzen, közismert nyelven szólva, hogy „angyal“ legyen, amint hogy a tanítás sem követel a tanártól teljes tévedésmentességet, tökéletes biztosságot. Az „Errare humanum est“ mondasban rejülő örök igazság a nevelő számára is érvényes. Ma nem az az idő járja már a nevelésben, hogy a tanár és nevelő azt remélhetné, hogy a gyermekek szemében minden hiba és gyengeség nélküli embernek tűnjék fel.

Felvetődhetik ezzel szemben az a gondolat, hogy sutba dobjuk tehát az annyira hangoztatott tekintélyt? Azt a tekintélyt, mely a színlelésen, a gyermek nyelvén szólva a „blöff“ön alapszik, igen is félredobjuk, de nem azt a tekintélyt, amelyik az igazságon épül fel. Ez pedig azt követeli, hogy a nevelő önmagát, értékeit és gyengeségeit jól ismerő, „becsületes“ ember legyen, akiben megvan a törekvés az állandó tökéletesedésre. A mai idők gyermekei — jellemző vonás ez rájuk nézve —

ném kérnek többet a nevelőtől és ezt nagyon okosan teszik.

Igaz embernek lenni mindenek előtt azzal az állandó elhatározással, hogy egyre igazabbak és hűségesebbek legyünk önmagunkhoz, hogy egyre inkább hasonlatosak legyünk ahhoz a képhez, amilyennek lennünk kellene, és ezt a magatartásunkban megnyilvánuló méltányosság révén állandóan éreztetni a gyermekekkel, ebben rejlik a nevelő lényeges tulajdonsága. Téves magatartás az, amikor a nevelő a gyermekek szeme előtt rejtegetni igyekszik a hibáit tekintélye megőrzése végett, de ugyanakkor eszébe se jut, hogy attól a hibájától megszabaduljon; ha véletlenül rájön azután mégis erre a növendék — ami igen sokszor megtörténik — akkor a nevelőnek ez a hamis magatartása természetesen nála is a színlelést fogja kiváltani és erősíteni.

A nevelőnek egyszerűnek kell lennie és természetesnek azaz igaznak minden magatartásában, cselekedetében. Igyekeznie kell olyannak lenni bensőleg, amilyenek külsőleg kell mutatkoznia a növendék előtt. Soha sem szabad megengednie, hogy szakadék támadjon valódi, benső jelleme és külső magatartása között. Semmi sem alkalmasabb a gyermek bizalmának felkeltésére és megnyerésére, mint a nevelő belső mivolta és külső cselekedetei között fennálló őszinte harmonia.

A neveléssel együtt járó felügyelet végül teljes méltányosságot követel. A gyermek nem tűri — és pedig jogosan nem tűri — hogy a tanár és nevelő vétsen a „fair play”, a méltányosság szabályai ellen. Nem zúgolódik az igazságos és jogos büntetés ellen, mert elismeri, hogy a nevelőnek joga van hivatása gyakorlása közben élni ezzel az eszközzel is. De lázadással fordul szembe minden méltánytalan eljárással, mely visszaél az ő bizalmával és jogaival. A tanításban az igazság gondolata megköveteli, hogy a tanár olyan pontos és tárgyilagos legyen, amilyen csak lehet az egyes tárgyak, disciplinák kifejtése közben.

A gyermek éppen azért, mert fiatal és gyenge és tapasztalatlan, megérdemli, hogy kellő tisztelettel és méltányossággal bánjunk vele azon a területen, ahol igen sokszor a nevelőtől függ, hogy helyes és igaz irányban fejlődjék a gyermek vagy tévútra kerüljön. Legyünk meggyőződve arról, hogy a gyermek csak olyan mértékben fogja becsülni és értékelni bensőleg is a nevelőt és a tanárt, amilyen mértékben biztosítják számára minden cselekedetükkel és fáradozásukkal az első és lényeges tulajdonság megszerzését: az igazságos magatartást.

Az igaz magatartás minden helyzetben, ez a feltétel a nevelő részéről, ez lesz az a vezérelv, mely szerint alakulni fog a gyermekben minden erény alapja, a nevelésnek első lényeges mozzanata, az igazságérzék. Csupán néhány nevelési szempontot említünk fel ezzel a kérdéssel kapcsolatban.

Magától értetődik, hogy a növendékbe a hazugságtól és a

jellemtelen méltánytalanságtól való irtózás érzését kell beoltani. Nem szabad szemet hunyni még a kicsinek látszó színlelései felett sem; még a legkisebbek is a súlyosabb ilyenmű hibáival együtt mindig szigorú feddést kapjanak. Viszont türelmesebbnek kell lenni a gyengesség őszinte, egyenes bevallásával szemben. De vigyázni kell, hogy ez se fajuljon el a tanár naiv-sága folytán.

Szem előtt kell tartania a nevelőnek az igazság eszméje szerint történő nevelésben a gyermek egy természetes tulajdonságának a kifejlesztését: az egyszerűséget. Még az utolsó nyomát is ki kell irtani a régi osztályellentéteken nyugvó előítéleteknek, melyeknek révén a növendékek közt bizonyos szakadás állhatna elő. Rendkívül fontos ezzel ellentétben az együvértartozás, a barátság, a közösség érzékének minél erősebb meggyökereztetése.

Gondot kell fordítani a mai kor gyermekének egy jellemző tulajdonságára, melyet helyes érzéssel nyesegetni kell. A modern idők gyermeke ugyanis a színlelést nem nagyon szereti; a mai erkölcsök inkább bizonyos cinikus hangnem kifejlődését segítik elő a gyermekeknél. Szeretik a mostani gyermekek rosszabb színben feltüntetni magukat, mint amilyenek a valóságban. Egyenesen dicsőség és tekintély kérdése náluk, hogy rosszabbaknak tűnjenek fel társaik, környezetük szemében, mint amilyenek a valóságban. Mindenesetre a hazug farizeizmusnál még ez a vonás is többre becsülendő a gyermeknél, jóllehet ezt is minden rendelkezésre álló eszközzel irtani kell.

A nevelés a gyermeknél minden területen céljának tekintse a valóságérzék kifejlesztését a gyermekben. Épen ezért csak helyeselni és támogatni lehet a gyermek kapcsolatát a való dolgokkal, az élet adott helyzeteivel, követelményeivel. Nem általános ítéletekkel, minden jelentéskézüli szabályokkal kell a gyermeket a mai idők szükséglete szerint teletömni, hanem arra kell megtanítani a mostani ifjúságot, hogy adott helyzetekben saját kezdeményezésére, saját erejéből gyorsan tudjon ítélni, hogy a helyzet ránézve kedvező oldalát felismerje és aszerint tudjon cselekedni. Mindenképen támogatni kell tehát gyakorlati irányú kezdeményezéseit, melyek saját rovására megtanítják őt mégpedig hatásos módon, hogyan kell bizonyos körülmények közt kivágnia magát, hogyan kell rögtön hozzásimulni a helyzethez. Mindezek a szükséges követelmények összefoglalhatók ebben a feltételben: meg kell a mai idők gyermekét mindenképen tanítani arra, hogy a valósággal szoros kapcsolatban élő, igaz ember legyen.

Igaz emberek — önmagukkal szemben és a közösség szempontjából is igazak — ezek hiányoznak leginkább a mai korban. Elfoglalják helyüket a konformisták: egyre több és több lesz azokból minden oldalon. Nagyon szükséges az, hogy a nem-

zeti közösség érdekének megfelelően bizonyos kérdésekről a nemzetnek mindenegyes fia egyformán gondolkodjék és érezzen és erre rendkívül nagy súlyt kell helyezni a mostani nevelésben, de emellett azután — amilyen mértékben az a közösség érdekeivel összeegyeztethető — súlyt kell helyezni arra is, hogy megtanítsuk a felnövekvő nemzedéket az önmaga szerinti gondolkodásra és életre. A személyes értékek közül azokat, melyek a leglényegesebbek és amelyek a közösség érdekeivel sem állnak ellentétben, meg kell őrizni és fejleszteni kell a gyermekben. Ez pedig csak úgy történhetik, ha megszerettjük velük az igazság szolgálatát, ha fejlesztjük bennük az igaz, méltányos magatartásra való törekvést és ennek alapját: az igazság szeretetét.

Terestyéni Meinrad.

A németnyelvi dolgozatok javítása.

Vitathatatlan, hogy a nyelvtanítás sikerének egyik fontos általános elve az ismétlés. Kétségtelenül igaz az is, hogy az ismétlés értéke az ismereteknek nagyobb időközben való felelevenítésében rejlik. Mivel a dolgozatok javítása nem egyéb, mint valamely összefoglaló jelleggel bíró anyagnak helyes felelevenítése, pedagógiai szempontból kívánatos, hogy a dolgozatírás és javítás között legalább egy hét múltjék el.

Az ismétlés módja a nyelvtanítás egyes területein más és más, különbözők lesznek tehát azok a szempontok is, amelyeket a javítás gyújtópontjába állítok, és amelyek alapján a dolgozatokat értékelem. Mivel a dolgozatok tárgya általában kétféle, és pedig vagy fordítási gyakorlatok magyarból németre, vagy pedig fogalmazási gyakorlatok, a következő általános szempontok érvényesülnek a javításnál. A fordításoknál mindvégig a nyelvhelyesség gyakorlása a cél, tehát ennek ellenőrzése képezi a javítás feladatát. A fogalmazási gyakorlatoknál, amelyek a dolgozattémák gerincét adják, három periódust különböztetünk meg: 1. a mondatformák elsajátításáról való beszámolás (gimn. III.—IV. o.). 2. közös vázlat alapján készült dolgozatok (szorványosan már az V. osztályban veheti kezdetét és tart a VII. osztály végéig), 3. egy témának többféle feldolgozási lehetőségének megbeszélésén alapuló dolgozatok (főképpen a VIII. osztályban). A fogalmazási gyakorlatoknál a javításnak természetesen a nyelvhelyesség ellenőrzése is egyik feladata, de érvényesülnie kell a stílus (szóbőség, mondatalkotás: egyszerű, összetett mondat; egyszerű és magasabb színvonalat mutató fogalmazás) és a tartalom szempontjának is. Mivel 3 periódust különböztetünk meg ezeknél a gyakorla-